

doch eerder van een reeds gevoerde procedure voor de rechtbank. Het initiatief moet bij de rechter blijven en kan moeilijk gelaten worden aan 'partijen'. Dit niet enkel om private wraaknemingen te vermijden. Doch vooral omdat men hierdoor een inspanning vraagt aan de doorsneemings die niet beantwoordt aan de waardebeleving in onze samenleving en die daardoor verder reikt dan wat het recht eigenlijk verwezenlijken kan.

Philip DE KEUKELAERE

* * *

LEVENSBESCHOUWING EN PSYCHOTHERAPIE

H.C. Rümke, *Over geestelijke gezondheid en levensbeschouwing* (essays samengesteld door J. van Belzen en A. Uleyn). Baarn, Ambo, & Schoten, Westland, 1986, 145 blz., 450 Fr., ISBN 90-263-0773-X

Voor het Katholiek Studiecentrum voor Geestelijke Gezondheidszorg hebben J. van Belzen en A. Uleyn een aantal niet gemakkelijk toegankelijke essays van de Nederlandse psychiater H.C. Rümke (1893-1967) verzameld en hier uitgegeven, voorzien van een inleiding die de auteur in het geestesklimaat van zijn tijd situeert. De essays, één voor één heel vlot geschreven voor een niet-gespecialiseerd publiek zaten verspreid in tijdschriften of in verzamelbundels. De auteurs hebben, terecht overigens, gemeend dat zij vandaag nog steeds een inspirerende waarde hebben. Het is inderdaad zo dat men iets kan leren van psychiaters die zich niet in hun medische specialiteit opsluiten, maar die zich echt voor de mensen, die ze in hun consultatie-cabinet voor zich krijgen, interesseren, en die daarenboven met verwonderde blik aan de cultuur participeren. Rümke was een psychiater met een heel ruime en diepe kennis van zijn vak (daarvan getuigen zijn handboeken), maar ook iemand die wou luisteren naar en kennis nemen van hetgeen in de wereld gebeurde (daarvan getuigen zijn essays).

In zijn psychiatrie heeft hij altijd heel veel belangstelling getoond voor wat men later het biologisch-medische model is gaan noemen. Maar dit model is voor hem niet exclusief, eerder fundamenteel. Rümke is zich altijd van de levensbeschouwelijke dimensie bewust gebleven. Hij schrijft niet dat het meest innerlijke van de mens tot de psychologie behoort, maar dat het er de kern van uitmaakt. De mens die voor hem model staat - een model dat later wel door anderen bekritiseerd werd - beschrijft hij als volgt : "... de mens, die de psycho-biologische curve heeft doorlopen, die grotendeels vrij is van infantiele resten, die zijn weg in de maatschappij heeft gevonden, diens graad van verdere ontwikkeling wordt bepaald door de mate waarin hij in staat is tot existentiële belevingen" (blz. 34). De psychiatrisch gerichte psychotherapeut zal natuurlijk oog hebben voor de psychobiologische onderbouw van de menselijke existentie, maar hij zal er zich wel bewust van zijn dat deze onderbouw 'onder het gebouw' staat en dus fundamenteel is ten aanzien van het essentiële, met name de existentiële belevingen. Eigenlijk moet wel elke arts dit onderscheid tussen het funda-

mentele en het essentiële maken en zich bijgevolg goed realiseren wat het essentiële is, hij zal al de diverse gestalten van de existentiële beleving goed moeten onderkennen – wat geen kleine opdracht is als men ziet hoe de geneeskunde meer en meer een conglomeraat van gefragmenteerde technieken en technologieën is geworden die daarenboven allerlei verzelfstandigde afsplitsingen heeft gekend en daarenboven nog in de klauwen van de bureaucratie gevangen zit. Daarop maakt Rümke nog geen kritiek om de heel eenvoudige reden dat hij nog de ergste moderne uitwassen niet heeft kunnen meemaken. Hoewel, ... hij heeft wel al vermoedens gekend. In ieder geval is het 'succes' van het enige specialisme – ook in de psychotherapie en de psychiatrie – niet het product van de inspanningen van iemand als Rümke geweest. Hij plaatst de therapeutische analyse in een holistisch of totaliteitsperspectief. Dat blijkt als hij stelt dat de analyse ons kan helpen opdat "wij de volle problematiek van de grenssituaties ondergaan en opdat de grote problemen van dood en lijden, strijd en schuld worden bevrijd uit hun infantiele vormen, zodat de gerijpte geest wordt gesteld voor de *absolute* grenzen van het menselijk bestaan en, in de aanvaarding en verwerking daarvan, de hoogste toppen van zijn ontwikkeling bereikt" (blz. 36).

In dit perspectief is het wel treffend om vast te stellen dat onze auteur toch voor een zekere bescheidenheid opkomt. In zijn essay 'individu en gemeenschap', een vertaling van een tussenkomst op een congres in Londen in 1948, waarschuwt hij voor het gevaar voor overschatting van psychologie en psychiatrie (blz. 97). Hij gelooft trouwens niet dat de psychiatrie een mens de weg kan wijzen tot een betere gemeenschap; voor een psychiatrie die ideologisch wordt, huivert hij trouwens – terecht overigens. Dat wil echter niet zeggen dat deze psychiatrie in de geesteshygiëne geen nuttige rol zou kunnen spelen. Maar zo schrijft hij in een andere context: "Al deze zeer voortreffelijke hulp, die de moderne wetenschappen ons beloven, kunnen zij ons alleen ten volle brengen wanneer zij beseffen dat zij nimmer als plaatsvervanger kunnen optreden van het diepste in de mens: zijn nederige overgave aan het boven-persoonlijke. Alleen wanneer zij doortrokken zijn van religieus besef, kunnen zij hun kracht ten volle ontvouwen" (blz. 121).

Rümke was een religieus man die echter de inhoud van zijn geloof niet grondig heeft gearticuleerd of in theologische vormen heeft gegoten. Maar deze dimensie krijgt in zijn denken niettemin enige aandacht. Zijn uitvoerig essay *Karakter en aanleg in verband met het ongeloof* (1939) is vandaag nog altijd lezenswaard. De religieuze verbondenheid situeert hij in de ontwikkeling van de mens naar zijn existentiële vervulling, waarvan we hier, bij wijze van besluit, de determinerende voorwaarden formuleren zoals Rümke die heeft toegelicht: "1. de aard van de erfelijke aanleg; 2. de richting waarin ontplooiing gezocht wordt: de entelechie; 3. de kracht die als drijfveer achter dit alles staat: de oerhorme; 4. het evolutieve tempo; de synchronie der curven; 5. het integrerend vermogen; 6. de wisseling in fases van integratie en desintegratie; 7. het integrerend vermogen psychisch gezien: het vermogen structuren vast te houden; 8. het vermogen structuren los te laten: 'scheppende dissociatie'; 9. normaal beloop der libido-ontwikkeling en 'ik'-ontwikkeling; 10. mogelijkheid tot de hoedanigheid van de existentiële belevingen" (blz. 36).

Ja, nogmaals: Rümke blijft een inspirerend auteur, zelfs al volgen we hem niet in zijn wat te optimistisch geloof in het wetenschappelijke dat voor hem

misschien kan doortrokken zijn met een spirituele dimensie maar dat het niet is voor de meeste van zijn collega's. Het wetenschappelijke is maar met mate bruikbaar voor een doel dat aan het wetenschappelijke tegelijk voorafgaat en het ook overstijgt. Het blijft voor nog teveel mensen een toevlucht voor de oplossing van diepmenselijke problemen en mysteries. Met als gevolg dat men van het wetenschappelijke teveel verwacht. Rümke heeft zich op de grens begeven en vermengde soms het wetenschappelijke met het existentiële. Dat is wel een onduidelijkheid of een gebrek aan gestrengheid in zijn denken geweest. Als we nu zien wat deze psychiater gepubliceerd heeft, moeten we met onze kritiek niettemin zelf heel bescheiden blijven.

Jacques DE VISSCHER

* * *

TAAL EN GESCHIEDENIS

Taal en Geschiedenis. Over de relatie tussen taal en werkelijkheid in de geschiedbeoefening. (Groniek, nr. 89/90). Groningen, 1984. (216 p., ISBN 90-9000797-0).

Het thema van dit dubbelnummer van *Groniek* is niet verrassend in een tijd waarin de taal filosofie (in alle mogelijke vormen) een steeds gewichtiger en centrale positie in het geheel van de wijsbegeerte inneemt. Dat ook historische groeiende belangstelling vertonen voor het verschijnsel 'taal' ligt dan ook voor de hand. Binnen geschiedkundige kringen wordt de jongste tijd meer begrip getoond voor de complexiteit van de relatie tussen taal en (verleden) werkelijkheid. Twee factoren lijken deze interesse te stimuleren. Enerzijds blijft het aloude, maar nog steeds actuele debat rond de verhouding geschiedsbeschrijving — literatuur boeien. Anderzijds werkt de analytische wijsbegeerte, die reeds sinds G. Moore en B. Russell de taal als centraal object kent, ook in de geschiedfilosofie door. Deze heeft de afgelopen decennia aanleiding gegeven tot een grotere aandacht voor het narratieve element in de geschiedschrijving (W.B. Gallie, A.C. Danto en meer recent P. Ricoeur en F.R. Ankersmit). Het beeld van de geschiedenis als een 'harde' sociale wetenschap maakte plaats voor een visie waarin meer nadruk wordt gelegd op de verhaal-structuur en op de interpretatieve aspecten van de historiografie.

Deze twee factoren hebben ook de inhoud van deze bundel bepaald : de functie en de rol van de taal in de geschiedbeoefening worden er op nogal heterogene wijze benaderd. Die heterogeniteit heeft ook in het formele vlak meegespeeld. De verschillende bijdragen werden grotendeels samengebracht rond enkele 'debatten', maar daarnaast zijn eveneens losse bijdragen opgenomen. Uiteraard kan hier slechts een korte aanduiding van de inhoud gegeven worden.

De bundel opent met een discussie tussen F.R. Ankersmit en A.A. Van den Braembussche rond de stelling : *De huidige geschiedfilosofie onderschat de rol van de taal bij de vormgeving van ons inzicht in het verleden* (debat I). Dat